

WSTĘP

W sektorze szkolnictwa wyższego pytanie „*jak kształcić?*” jest wciąż aktualne. Czy polskie uczelnie wyższe pozwalają zdobyć studentom wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne przydatne na rynku pracy? Po czym poznać, że dana uczelnia kształci na wysokim poziomie? Jakie działania powinna podejmować uczelnia wyższa, by zapewnić wysoką jakość kształcenia? W obliczu masowości kształcenia, zmian wynikających z nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, wdrażania wytycznych Procesu Bolońskiego, spadku liczby studentów i rosnącej konkurencji wśród uczelni wyższych, pytania te nabierają szczególnego znaczenia.

W ciągu ostatnich kilkunastu lat liczba studentów gwałtownie wzrosła. W roku akademickim 1995/96 liczba studentów wynosiła 794,6 tys., dziesięć lat później ponad 1 553 tys.¹. Niewątpliwie na dynamikę wzrostu liczby studentów wpływ miało pojawienie się na rynku edukacyjnym uczelni niepublicznych. Na początku 1991 roku powstała pierwsza niepubliczna uczelnia, w następnych latach ich liczba gwałtownie rosła. W roku akademickim 1995/96 było już 80 uczelni niepublicznych, pięć lat później 195, w 2012 roku aż 328². Ogromna skala kształcenia na poziomie wyższym, rodzi wiele wątpliwości dotyczących możliwości zapewnienia przez uczelnie odpowiedniej jakości kształcenia.

W ostatnim roku dyskusja na temat jakości kształcenia, nabrała szczególnego rozmachu – głównie za sprawą istotnych zmian w procesie tworzenia przez uczelnie programów kształcenia. Wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji powoduje odejście od standardów kształcenia, daje większą swobodę uczelniom, ale też nakłada na nie obowiązek zapewnienia realizacji i ewaluacji określonych efektów kształcenia. Zmiana ta podzieliła środowisko akademickie na zwolenników i przeciwników tego rozwiązania. Dyskusja na temat jakości nabrała także społecznego wymiaru. Publiczne wystąpienia nauczycieli akademickich i przedstawicieli pracodawców, którzy bardzo krytycznie ocenili stan polskiego szkolnictwa podchwytywane

¹ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2006, GUS, s. 357.

² Dane Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/dane-statystyczne-o-szkolnictwie-wyzszym/> z dn. 20.07.2012 r.

przez media, budują obraz niewydolnych uczelni wyższych i niepewnej przyszłości większości ich absolwentów. W związku z powyższym poszukuje się rozwiązań legislacyjnych i organizacyjnych, które sprzyjałyby kształceniu na potrzeby rynku pracy i wzmocniły związek pomiędzy edukacją a otoczeniem społeczno-gospodarczym.

W obliczu wspomnianych zmian wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia nabierają szczególnego znaczenia, swoim zasięgiem obejmują większość procesów funkcjonowania uczelni wyższej³. Ponadto, w procesie doskonalenia jakości kształcenia oczekuje się, że wzrośnie rola zewnętrznych jak i wewnętrznych interesariuszy uczelni⁴. Jest to przejaw zmiany modelu tworzenia wartości dodanej przez uczelnie. Model tradycyjny koncentrujący się na popycie i podaży usług edukacyjnych zmienia się w model, w którym istotną rolę odgrywają interesariusze i ich rola w współtworzeniu oferty uczelni⁵.

Niniejsza publikacja zwiera treści i wyniki badań opracowane w ramach pracy doktorskiej. Zasadniczą przyczyną wyboru tematu publikacji jest próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, jak przedstawiciele dwóch grup interesariuszy uczelni wyższej (studenci i pracodawcy) postrzegają jakość kształcenia w uczelniach niepublicznych. Przede wszystkim poszukiwano odpowiedzi na pytanie co według nich jest atrybutem kształcenia na wysokim poziomie. Przeanalizowano rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami studentów wobec jakości kształcenia w uczelniach wyższych, a oceną spełnienia poszczególnych obszarów jakości kształcenia w uczelni, w której studiują.

³ Par. 11.1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia stanowi: *Wewnętrzny system zapewnienia jakości, odnoszący się do wszystkich etapów i aspektów procesu dydaktycznego, uwzględnia w szczególności wszystkie formy weryfikowania efektów kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów, osiąganych przez studenta w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz oceny dokonywane przez studentów, o których mowa w art. 132 ust. 3 ustawy, oraz wnioski z monitorowania kariery zawodowej absolwentów uczelni.*

⁴ Przedmiotem oceny członków Polskiej Komisji Akredytacyjnej, zgodnie z *Decyzją Przewodniczącego Polskiej Komisji Akredytacyjnej nr 3/2012 z dn.28 lutego 2012 r. w sprawie wytycznych do przygotowania recenzji wniosków uczelni o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na danym kierunku i poziomie studiów*, jest wkład zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w tworzenie koncepcji kształcenia. Podczas oceny instytucjonalnej, zgodnie z *Uchwałą nr 962/2011 Prezydium Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 24 listopada 2011 r. w sprawie zasad przeprowadzania wizytacji przy dokonywaniu oceny instytucjonalnej*, uczelnia wyższa powinna wskazać czy i w jaki sposób ma zidentyfikowanych wewnętrznych i zewnętrznych interesariuszy oraz czy uczestniczą oni w procesie kształtowania oferty edukacyjnej jednostki i w budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia.

⁵ C.K. Prahalnad, A. Ramaswamy, *Przyszłość konkurencji*, PWE, Warszawa 2005.

Z uwagi na zmiany w podejściu do tematu jakości kształcenia w ostatnim czasie, w literaturze brakuje opracowań i badań odnoszących się do oczekiwań interesariuszy wobec uczelni wyższych. Badania prowadzone wśród pracodawców, najczęściej opisują ich wymagania wobec studenta – kandydata do pracy, a badania wśród studentów najczęściej ograniczają się do oceniania jakości prowadzonych zajęć, jakości pracy jednostek administracyjnych uczelni lub badania losów zawodowych absolwentów. Z uwagi na znaczenie i aktualność problematyki jakości kształcenia, istotnym wydaje się jej szczegółowa analiza. Studia literatury przedmiotu wskazują na istnienie wyraźnych luk w opracowaniach z zakresu problematyki systemów zapewnienia jakości kształcenia w uczelniach wyższych. Brakuje badań pokazujących oczekiwania wobec uczelni wyższej wybranych grup jej interesariuszy.

Publikacja składa się z dwóch części – pierwsza odnosi się do zagadnień teoretycznych, opisujących podstawy definicyjne pracy, aktualny stan polskiego szkolnictwa wyższego oraz zagadnienia związane z funkcjonowaniem systemów jakości kształcenia w uczelniach wyższych.

Druga, praktyczna część przedstawia analizę wyników badań ilościowych przeprowadzonych wśród 490 studentów kierunku zarządzanie trzech śląskich niepublicznych uczelni wyższych oraz badań jakościowych przeprowadzonych wśród 20 pracodawców, zatrudniających absolwentów uczelni ekonomicznych.

W przypadku badania studentów dokonano analizy motywów wyboru kierunku studiów i uczelni niepublicznej oraz przekonań studentów na temat znaczenia wykształcenia wyższego, jako warunku zdobycia sukcesu życiowego. Badania pozwoliły zidentyfikować atrybuty uczelni wyższej świadczącej usługi wysokiej jakości oraz rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami studentów wobec uczelni w ogóle a poziomem spełnienia tych oczekiwań w swojej macierzystej uczelni. Ponadto studenci wskazali przejawy wysokiej jakości w uczelniach niepublicznych prowadzących kształcenie na kierunku zarządzanie oraz określili wpływ zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy uczelni wyższej na proces doskonalenia jakości kształcenia.

Wypowiedzi badanych pracodawców podzielono na kilka obszarów tematycznych. Pierwsza część to próba zdefiniowania przez pracodawców pojęcia „jakość kształcenia” i jej przejawów. Druga opisuje sposób, w jaki pracodawcy określają zadania uczelni w procesie doskonalenia jakości kształcenia. Kolejna prezentuje opinie badanych, dotyczące jakości kształcenia w uczelniach publicznych i niepublicznych. Ostatnia część analizy badania przeprowadzonego wśród pracodawców opisuje rolę pracodawców w procesie doskonalenia jakości kształcenia i postrzegane przez badanych bariery we współpracy pomiędzy światem akademickim a światem biznesu.

Uzupełnieniem przedstawionych analiz jest próba stworzenia w świetle przeprowadzonych badań modelu kształcenia na kierunku zarządzanie.

Bibliografia nie została pogrupowana w sposób klasyczny z uwagi na fakt, iż niektóre z powoływanych dokumentów są trudno klasyfikowane.